

was the definition of the territory and borders of the Ukrainian state. In contrast to Russian historians and jurists, who, under the influence of the Russian centralization ideology of the 19th and early 20th centuries, ignored territorial and local issues, Ukrainian historians and jurists paid a lot of attention to highlighting these issues. At the end of the 19th and the beginning of the 20th centuries, in Europe, new scientific trends – political geography and geopolitics – were formed and spread, which served to substantiate the idea that it was the peculiarities of geographical territories that caused «the division of individual countries and the creation of individual nations». Since in the process of restoration of the Ukrainian state there were particularly sharp disputes about the territory, a significant part of Ukrainian geopolitical concepts was based on geographical and natural resource factors that determined the fate of peoples and states. The political and scientific projects of the formation of the territory of the cathedral Ukrainian state and the state borders of Ukraine were based on the ethnic principle, formed on the basis of the combination of the assets of new directions of European science – political geography and geopolitics with Ukrainian traditions of state formation. According to the majority of Ukrainian politicians and scientists, the process of Ukrainian national state formation was conditioned, in addition to social factors, primarily by geographical and resource factors, which in all nations played a decisive role in the formation of a national state.

Key words: the territory of the Ukrainian state, the Ukrainian ethnic territory, the concepts of Ukrainian state formation, the conciliar of Ukrainian lands, the borders of the Ukrainian state.

DOI: 10.33663/0869-2491-2024-35-337-347

УДК 340 (091); 340.13; 340 (15); 342; 342.1; 342.3

І. В. МУЗИКА,
кандидат юридичних наук, доцент*
ORCID: 0000-0002-8822-6156

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ТЕРИТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ РАДЯНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ В ПЕРІОД УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ (1917–1921 РР.)

У статті досліджуються становлення і трансформація правового режиму території української радянської держави в період української революції (1917–1921 рр.). Розглядаються формально-юридичні та фактичні аспекти правового режиму території та розмежування кордонів УСРР.

Ключові слова: українська радянська держава, УСРР, правовий режим державної території, розмежування кордонів, українські псевдодержави 1917–1920 рр., федерація.

Muzyka Iryna. The legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state during the Ukrainian revolution (1917–1921)

The article examines the formation and transformation of the legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state during the Ukrainian revolution (1917–1921). The formal-legal and factual aspects of the legal regime of the territory and the demarcation of the borders of the USSR are considered.

Key words: Ukrainian Soviet state, USSR, legal regime of the state territory, border demarcation, Ukrainian pseudo-states of 1917–1920, federation.

Актуальність теми. Одним із провідних завдань держави є забезпечення територіальної цілісності й непорушності державних кордонів. Наукові юридичні оцінки генези правового режиму державної території України на різних етапах українського державотворення вимагають ґрунтовного дослідження насамперед з позицій територіальних прав держави.

Огляд літератури за тематикою дослідження. Осмисленню досліджуваної проблеми сприяли праці О. Атоян, С. Величенко, В. Верстюка, Р. Губаня, М. Дорошко, Г. Єфіменка, А. Здорова, О. Лупандіна, А. Макаручука, В. Паламарчук, І. Усенка, В. Шабельнікова та ін.

Постановка проблеми. Дослідження процесу правового оформлення державного суверенітету передбачає об'єктивний аналіз правового режиму території держави як особливої форми регулювання суспільних відносин, зумовленої комплексом правових процедур і юридичних засобів, що встановлює держава відповідно до норм міжнародного та конституційного права й

* **Muzyka Iryna,** Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.), Docent

галузевого законодавства¹. Через відсутність комплексного історико-правового дослідження правового режиму української етнічної території в період української революції 1917–1919 рр. галузеві дослідження цього питання є фрагментарними. Правовий статус української радянської держави (офіційні назви – Українська Народна Республіка Рад, Українська Радянська Республіка, Українська Соціалістична Радянська Республіка) в цей період оцінюється дослідниками різних часів переважно залежно від їхніх ідеологічних уподобань. Тому важливо дослідити формування і правовий режим території української радянської держави, які тісно пов'язані з поняттям суверенітету держави та визначають сферу дії її повноваження представників державної влади. Наразі зроблено спробу сформулювати основні аспекти цієї проблеми, яка потребує подальшого комплексного розгляду.

Метою дослідження є означення аспектів наукового аналізу проблеми становлення й генезису правового режиму території української радянської держави в період української революції 1919–1921 рр.

Виклад основного матеріалу. У процесі української революції 1917–1921 рр. відбулося становлення та юридичне оформлення української національної держави на українській етнічній території, територіальний склад якої був закріплений у III Універсалі Української Центральної Ради². Проте українська національно-демократична революція зазнала невдачі через низку об'єктивних і суб'єктивних, внутрішніх і зовнішніх чинників. Зокрема, розбіжності у поглядах керівництва політичних партій різного ідеологічного спрямування не дали змоги сформулювати та втілити державну ідеологію консенсусу та об'єднання різних політичних національних сил, спрямовану на створення самостійної національної держави. Суперечки між лідерами політичних партій і угрупованнями всередині партій завадили розробленню реальних кроків щодо формування регулярної боєздатної армії (офіційних збройних сил), розробленню й здійсненню кардинальних нагальних реформ аграрної та соціально-економічної сфери тощо. Існували різні геополітичні концепції та зовнішньополітичні доктрини країн Східної Європи, країн Антанти та Четверного союзу (й насамперед Німеччини), Росії, Британії та США стосовно правового статусу української державної території. Переважно селянська структура українського суспільства та політична незрілість української нації породили масовий повстанський рух (отаманщину³).

Суттєвий негативний вплив на процес становлення української держави справили військові способи боротьби за владу та за володіння українською етнічною територією. Зокрема, війна Радянської України та РСФРР проти УНР 1917–1918 рр.; війна РСФРР проти УНР 1918 – 1919 рр.; повстання, очолене Директорією УНР, проти режиму П. Скоропадського 1918 р.; війна з країнами Четверного союзу 1918 р.; українсько-польська війна на території ЗУНР 1918–1919 рр.; війна Директорії проти РСФРР 1919 р.; бої армії УНР зі збройними силами Півдня Росії 1919 р.; польсько-російська війна 1920 р.

Найсуттєвішою причиною поразки національно-демократичних сил у процесі української революції 1917–1921 рр. було поширення соціалістичної ідеології⁴, що уможливило утворення радянської держави на українських етнічних землях відповідно до ідеологічної парадигми, сформованої керівництвом РКП(б).

Становлення української радянської держави безпосередньо пов'язане з опануванням української етнічної території. У 1917–1921 рр. на території України діяли паралельно або змінювалися уряди УНР, ЗУНР, Української держави П. Скоропадського, Директорії, української радянської держави, кожний з яких у формально-юридичному значенні позиціював своє державне утворення як суверенний суб'єкт, що офіційно представляє суспільство на всій формально (де-юре) визначеній території країни, так і за кордоном, у відносинах з іншими державами.

Міф про гегемонію пролетаріату в революції на теренах колишньої Російської імперії почав розвиватися через переважання селянського населення та невелику кількість робітництва, яке переважно заселяло великі міста, а також прагнення більшості пригнобленого населення національних окраїн імперії до створення національних державних утворень. З початком громадянської війни й, зокрема на території України, більшовицьке керівництво вдалося до нової стратегії. Зокрема, В. Ленін швидко осягнув потенціал національно-визвольного руху й спробував використати його здобутки через захоплення влади у новостворених національних державах та перетворення їх на маріонеткові держави РСФРР.

Важливо зазначити, що стосовно підтримки національно-визвольних рухів на території колишньої Російської імперії більшовики дотримувалися подвійних стандартів. Визнаючи стратегічною метою створення всесвітньої пролетарської держави на засадах інтернаціоналізму, водночас використовували потенціал національно-визвольних рухів та підтримували ідею створення національних держав як перехідного етапу процесу радянзації національних територій⁵.

Формально право націй на самовизначення, а отже, й на відокремлення від Росії й створення незалежної держави, визнавалося В. Леніним, Й. Сталіним і частиною більшовицького керівництва, за усіма народами, зокрема й за українцями. Про це свідчить стаття Й. Сталіна, опублікована 7 квітня 1917 р. у газеті «Правда», в якій він визнавав право на самовизначення для націй, які з різних причин не можуть залишатися в рамках державного цілого⁶. Подібні тези були виголошені Й. Сталіним і В. Леніним і на VII Всеросійській конференції РСДРП(б), яка відбулася 7–12 травня (24–29 квітня) 1917 р.⁷

Суттєвий вплив на позиції політичного керівництва українських партій соціалістичного спрямування стосовно утворення незалежної національної соборної держави на українських етнічних територіях також справила «Декларація прав народів Росії»⁸ від 15 (2) листопада 1917 р., у якій зазнача-

лося: виконуючи волю з'їзду Рад, Рада Народних Комісарів вирішила покласти в основу своєї діяльності рівність і суверенність народів Росії та право народів Росії на самовизначення, аж до відокремлення та утворення самостійної держави.

На нашу думку, визнання російськими більшовиками права народів Росії на самовизначення й утворення самостійної держави стосовно України зумовлювалося насамперед відсутністю підтримки українським населенням більшовицької моделі будівництва радянської держави на українській території, а також фактичною мізерною кількістю українських більшовиків і відсутністю територіальних осередків РКП(б). Подвійні ж стандарти були лише наслідком такої ситуації.

Про це переконливо свідчить народний секретар внутрішніх справ Української народної республіки Рад (1917–1918) Є. Бош у своїй книзі «Рік боротьби» (1917). Описуючи події 1917 р., які передували проголошенню Української радянської держави, Є. Бош зазначала, що після лютогого перевороту Київ стає центром національного життя України. По всій Україні, особливо у Київській, Полтавській, Подільській, Волинській і Чернігівській губерніях, поспіхом починають організовуватися націоналісти. Всі партійні розбіжності були відкинуті в ім'я «єдності українських сил». Натомість київська більшовицька партійна організація, як більшість організацій провінції, перебувала тоді ще в процесі оформлення. У Раді робітничих депутатів більшовицька фракція не була оформлена. У виборах в Раду солдатських депутатів організація участі не брала через відсутність зв'язку з військами. За результатами виборів до міської думи Києва було обрано лише 9 депутатів-більшовиків⁹. Аналогічна ситуація, зазначала Є. Бош, була і в більшості українських губерній¹⁰.

Оскільки вплив більшовицької партії на території України був далеко не вирішальним (на виборах до Всеросійських Установчих зборів за кандидатів РСДРП(б) проголосувало лише 10% українських виборців), встановлення влади рад на українській території спрямовувалося насамперед керівництвом РСДРП(б). Ці обставини зумовили надалі особливості правового статусу території Української радянської держави залежно від ідеологічних настанов і практичних кроків більшовицької партійної номенклатури.

Більшовицьке керівництво до листопада 1917 р. не розглядало Україну як єдине ціле. Необхідність боротьби з Центральною Радою змусила В. Леніна визначити своє ставлення до територіальної проблеми й визнати кордони України у межах, проголошених III Універсалом УЦР. Однак надалі «Україна» для більшовиків складалася з дев'яти губерній колишньої Російської імперії. Спираючись на збільшовизовані регіони України, було легше захопити всю її територію. Згодом український радянський уряд став юридичним прикриттям фактичної окупації України більшовицькими військами з Росії¹¹.

Першою спробою втілення геополітичних інтересів керівної верхівки РСДРП(б) стало проголошення створення радянської держави на території

України I Всеукраїнським з'їздом Рад, що відбувся 11 (24) – 12 (25) грудня 1917 р. у Харкові. З'їздом влада Української Центральної Ради визнана нелегітимною й проголошено на українській території, яка раніше перебувала у складі Російської імперії, Українську народну республіку Рад (УНРР). У резолюції «Про самовизначення України» з'їзд визначив Українську Республіку федеративною частиною Російської Республіки, але наголосив, що боротиметься за самовизначення України¹². Народний Секретаріат – альтернативний уряд України, створений 30 грудня більшовиками в Харкові, проголошував поширення своєї влади на всю територію УНР, межі якої були визначені III Універсалом Української Центральної Ради. Опанування території всієї України було основною метою створення радянської УНРР.

Фактично з 9 до 28 грудня в Харкові було двовладдя. У місті співіснували, з одного боку, більшовицькі органи влади: обраний 9 грудня новий ВРК і виконком харківської Ради робітничих і солдатських депутатів, створений 11–17 грудня український радянський уряд – ЦВК і Народний Секретаріат та штаб Антонова-Овсієнка, а з іншого боку – антибільшовицькі органи – комісари Центральної Ради й міська дума¹³.

Проте планам більшовицького керівництва втілитися не судилося. 28 грудня 1917 р. (10 січня 1918 р. за н. ст.) відновилися мирні переговори з державами центрального блоку (Німеччина, Австро-Угорщина, Болгарія, Туреччина) у Брест-Литовську. Окрім делегації РНК Росії, що була ініціатором цих переговорів, сюди прибула також делегація Української Центральної Ради, яка заявила про свій намір взяти участь у переговорах. Цю заяву підтримали делегації Німеччини та Австро-Угорщини¹⁴.

Незважаючи на той факт, що де-юре незалежність УНР була оформлена лише IV Універсалом Української Центральної Ради 9 (22) січня 1918 р., на переговорах у Брест-Литовську (Бересті) після виступів на засіданні 19 січня (1 лютого) 1918 р. представників обох українських владних режимів О. О. Севрюка і Ю. Г. Медведєва, дипломати Четверного Союзу заявили про визнання повноважень саме делегації київської УЦР, а не харківського Народного Секретаріату. Того ж дня очільник австро-угорської делегації на мирних переговорах у Бересті О. Чернін запросив до себе делегатів УНР і, посилаючись на кризовий стан репрезентованого ними режиму, в ультимативній формі запропонував негайно підписати мирну угоду¹⁵.

Після активізації військових дій країн Четверного союзу радянська Росія 3 березня 1918 р. у Брест-Литовську вимушено уклала сепаратний мирний договір, зобов'язуючись визнати незалежність Естонії, Литви, Латвії, Польщі, України й Фінляндії.

Однак таке зобов'язання більшовицьким керівництвом не виконувалося. Зокрема, у Декларації, прийнятій ЦВК Рад України на засіданні 7 березня 1918 р., зазначалося: «Ми ніколи не розглядали Українську Радянську Республіку як національну республіку, а виключно як радянську республіку на території України. Ми ніколи не стояли на точці зору повної незалежності

Української Народної Республіки, розглядаючи її як більш або менш самостійне ціле, пов'язане з загальноросійською робітничо-селянською республікою федеративними узами. Одночасно ми не заперечували проти утворення різних радянських об'єднань, залишаючи вирішення питання про їх відносини як з крайовою, так і центральною загальнофедеративною Радянською владою до більш підходящого часу. В поточний момент, коли об'єднана буржуазія частково відкрито, як Центральна Українська рада і її найновіші союзники – австро-германські імперіалісти, частково приховано, як буржуазія російська, Дону, Криму та ін., загрожують розчавити робітничо-селянську владу України, при тому Україну в кордонах III і IV універсалів, в тому числі і ті частини України, які складають Донську, Донецьку, Кримську і Одеську Радянські республіки – саме тепер особливо необхідно тісне об'єднання всіх радянських організацій. ЦВК закликає всі Ради до об'єднання на таких підставах: «Об'єднання створюється з метою всебічного збройного захисту Радянської влади на території, на якій організується особливий Комітет з боротьби з контрреволюцією з представників згаданих Радянських республік. Жодна з республік не може без відома і згоди урядів інших республік вийти з об'єднання й укладати секретні угоди»¹⁶.

На цьому ж засіданні ЦВКРУ прийняв таку резолюцію: «Утворити комітет з п'яти членів, для чого надати їм надзвичайні повноваження»¹⁷.

II Всеукраїнський з'їзд рад робітничих, селянських і солдатських депутатів у Катеринославі 17–19 березня 1918 р. ухвалив резолюцію «Про державний устрій», в якій Українська Народна Республіка Рад проголошувалася федеративною республікою. Зокрема, зазначалося: «Прагнучи об'єднати для боротьби з контрреволюційною Центральною радою всіх трудящих на всій території України, заволодіти якою прагне Центральна рада, тобто України в рамках 3-го і 4-го Універсалів, трудящі маси України розглядають Українську Радянську Республіку як республіку федеративну, що об'єднує всі радянські об'єднання – вільні міста і республіки, як автономні частини Української Федеративної Радянської Республіки»¹⁸. Водночас про ліквідацію Донецько-Криворізької республіки не повідомлялося.

Протягом 1918 р. територія української держави, яка де-юре контролювалася урядами Української Центральної Ради, Української держави П. Скоропадського, Директорією й ЦВК Рад України, фактично з 18 лютого до 12 грудня 1918 р. перебувала під окупацією німецьких військових формувань. Докладно історико-правова оцінка правового режиму та юридичних наслідків перебування військових сил держав Четвертого союзу на українській території висвітлена у дисертації А. Макаруча¹⁹.

29 листопада 1918 р. Маніфестом Тимчасового робітничо-селянського уряду України, створеного у Курську, оголошено владу гетьмана П. Скоропадського поваленою та відновлення влади робітників та селян і влади Рад на Україні. Така «імітація» національної форми державності була вимушеним кроком перед запланованим початком наступу російської армії

на Київ й мала на меті залучитися підтримкою представників прокомуністичних українських партій (борбистів, боротьбистів) та деяких повстанських угруповань, які тяжіли до комуністичної ідеології й переходили на бік більшовиків.

13 листопада 1918 р. Всеросійський ЦВК прийняв постанову про анулювання угоди, підписаної у Бересті 3 березня 1918 р., й заявив, що умови миру з Німеччиною втратили силу й значення. Невдовзі, переслідуючи денікінців, Червона армія 12 грудня увійшла до Харкова, а 16 грудня – до Києва. Ще раз було проголошено Українську Соціалістичну Радянську Республіку (УСРР) більшовицьким режимом 6 січня 1919 р., після повернення уряду до Харкова²⁰.

Після зайняття більшовиками Харкова на початку 1919 р. питання про територіальне розмежування радянської України з РСФРР викликало жорстке протистояння на міжурядовому рівні через критерії розмежування території держав²¹. Уперше питання територіального розмежування УСРР і РСФРР було розглянуто на міжвідомчій нараді при економічно-правовому відділі НКВС РСФРР 25 лютого 1919 р. Прийняті рішення взяті за основу затвердженого 10 березня 1919 р. РНК України «Договору про кордони з РСФРР». Критерієм визначення кордонів російська сторона запропонувала не етнічну належність та волевиявлення населення, а міркування виключно «державного порядку» та політичної доцільності²². Утім, у ст. 6 Конституції УСРР від 14 березня 1919 р. зазначалося, що встановлення і зміна кордонів республіки належить до відання центральної радянської влади на Україні²³.

Через окупацію денікінськими військами території України і «самостійницькі» настрої, поширені в українському суспільстві та серед частини керівництва КП(б)У, керівництво РКП(б) наприкінці 1919 р. знову вдалося до політики подвійних стандартів, проголосивши де-юре вигідну для себе самостійність УСРР на основі самовизначення націй, тобто її міжнародну правосуб'єктність, й продовжуючи де-факто вважати УСРР суб'єктом федерації – державним утворенням, що володіє певною політичною самостійністю, але не має ознак суверенітету і повноважень здійснювати самостійну зовнішню і внутрішню (з життєво важливих питань) політику.

Так, у резолюції «Про радянську владу на Україні», затвердженій VIII Всеросійською партійною конференцією 2 грудня 1919 р., зазначалося: «1. Неухильно проводячи принцип самовизначення націй, ЦК вважає за необхідне ще раз підтвердити, що РКП стоїть на точці зору визнання самостійності УСРР. 2. ...РКП стоїть на тій позиції, що визначення форм цього союзу буде остаточно вирішене самими українськими робітниками. 3. В даний же час відносини між УСРР та УСР визначаються федеративним зв'язком на ґрунті рішень ВЦВК від 1 червня 1919 р. та ЦВК від 18 травня 1919 р.»²⁴.

Подвійні політичні стандарти більшовицького керівництва відобразилися і в питанні розмежування кордонів УСРР. У 1920 р. кордон між УСРР і

РСФРР був змінений з міркувань економічної доцільності, передусім через потребу управлінської єдності Донбасу. На заході кордони УСРР визначалися ходом радянсько-польської війни. За умовами Ризького мирного договору 1921 р. значна частина українських етнічних територій (Східна Галичина, Західна Волинь, Західне Полісся, Підляшшя, Надсяння, Лемківщина, Холмщина) залишалася у складі Польщі, територіальні претензії якої на ці окуповані території ґрунтувалися на попередньому Варшавському договорі Петлюри з Пілсудським.

Узагальнюючи результати територіального розмежування між УСРР і РСФРР, УСРР і Польщею, Г. Єфіменко вирізняє критерії, за якими воно здійснювалося. Зasadничим для визначення кордону радянської України формально (де-юре) вважався етнічний критерій. Однак він був застосований більшовиками не добровільно, а з огляду на практичну необхідність, але реально причиною від'єднання частин території від УСРР стала політична доцільність та економічно-географічний чинник²⁵.

Для характеристики правового режиму території української радянської держави також важливе значення має урахування наявності понад сотні псевдодержав, які утворилися на українській етнічній території внаслідок слабого контролю правлячих урядів, громадянську війну, селянські повстання та іноземне вторгнення. Зокрема, це Донецько-Криворізька Радянська Республіка (1918), Холодноярська республіка (1919–1922), Одеська Радянська Республіка (1918), Кримська Народна Республіка (1917–1919), Радянська Соціалістична Республіка Тавриди (1918), Галицька Соціалістична Радянська Республіка (1920), Республіка Гуляй-Поле (1918–1920) та ін. До цього часу немає комплексного дослідження цієї проблематики.

Висновки. Проблеми становлення й генезису правового режиму території української радянської держави в період української революції 1917–1921 рр., попри численні публікації науковців різних часів, залишаються гостро дискусійними через висвітлення переважно ідеологічного та формально-юридичного аспектів.

Фактично ж на території України 1917–1921 рр. через переміщення ворожих армій, утворення й переміщення воєнних фронтів і пов'язані з цим численні зміни влади встановлювалися короткострокові владні режими на окремих частинах української державної території. Законодавчі акти цих режимів фактично діяли лише на невеликій частині території, контрольованій їхніми збройними силами.

Отже, генезис правового режиму території української радянської держави потребує об'єктивного аналізу й характеристики її правового статусу (федеративна одиниця, самостійна держава, частина території іншої держави) на різних етапах її утворення; адміністративно-територіального устрою та розмежування кордонів з урахуванням наявності псевдодержавних утворень. Це має сприяти запобіганню фальсифікаціям історії, міфотворчості та маніпуляціям фактами, які є засобами російської інформаційної війни проти України.

1. Паламарчук В. А. Правовий режим державної території (теоретико-правове дослідження): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. Нац. акад. внутр. справ. Київ, 2019. С. 42. 2. Універсал Української Центральної Ради від 7 (20) листопада 1917 р. *Вістник Генерального Секретаріату Української Народної Республіки*. 1917. 23 листопада. № 2. 3. Див.: Винниченко В. Відродження нації. Ч. 3. Відень: Дзвін, 1920. С. 201–504; Верстюк В. Ф. Махновщина: Селянський повстанський рух на Україні (1918–1921). Київ: Наук. думка, 1991. 368 с.; Атоян О. Н. В конфликте с государством. Крестьянское правосознание в Украине 1917–1919 годов. Луганск: РИО ЛАВД, 2003. 512 с.; Атоян О. Н. Утопия безвластия. Крестьянское правосознание в историко-правовой реальности 1917–1921 годов (на примере анархо-махновщины). Луганск: РИОЛГУВД им. Э. А. Дидоренко, 2010. 600 с.; Котляр Ю. В. Повстанство. Селянський рух на Півдні України (1917–1925). Миколаїв; Одеса: ТОВ ВіД, 2003. 196 с. 4. Див.: Яремчук В. Д. Українська багатопартійність Наддніпрянської і Західної України: компаративний аналіз (1899–1918 рр.). Інститут ім. І. Ф. Кураса НАН України. Київ, 2012. 504 с.; Українська державність у XX столітті: іст.-політол. аналіз / В. Адамський [та ін.]. Київ: Політична думка, 1996. 435 с. 5. Єфіменко Г. Г. Радянські держави в Україні (1917–1920). *Україна й українці в постімперську добу (1917–1939)*. Київ: Академперіодика, 2021. С. 175. 6. Сталін Й. Про скасування національних обмежень. Сталін Й. Твори / пер. з рос. видання. Т. 3. Березень–листопад 1917 р. Київ: Державне видавництво політичної літератури УРСР, 1947. С. 21. 7. Седьмая (Апрельская) Всероссийская конференция РСДРП (большевиков); Петроградская общегородская конференция РСДРП (большевиков). Апрель 1917 года: Протоколы / Институт марксизма-ленинизма при ЦК КПСС. Москва: Госполитиздат, 1958. С. 227. 8. Декларация прав народов России. Декреты Советской власти. Москва: Политиздат, 1957. Т. 1. С. 39–41. 9. Бош Евгения. Год борьбы. Борьба за власть на Украине с апреля 1917 годы до немецкой оккупации. Москва; Ленинград: Государственное издательство, 1925. С. 10–11, 16. 10. Там же. С. 21. 11. Єфіменко Г. Г. Утворення Радянської України (1917–1918). *Україна й українці в постімперську добу (1917–1939)*. Київ: Академперіодика, 2021. С. 255. 12. Музика І. В. Державний суверенітет УСРР у 1919–1920 рр. *Правова держава*. Щорічник наукових праць Інституту держави і права імені В. М. Корецького НАН України. Випуск 34. Київ, 2023. С. 169. 13. Здоров А. А. Український Жовтень. Робітничо-селянська революція в Україні (листопад 1917 – лютий 1918 рр.): монографія. Одеса: Астропринт, 2007. С. 167. 14. Там само. С. 96. 15. Макачук А. В. Правовий режим і юридичні наслідки перебування військових сил держав Четверного союзу на території України у 1918 році: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.01. НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького. Київ, 2013. С. 37. 16. Сборник постановлений и распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украинской Народной Республики. Таганрог, 1918. Ст. 77. 17. Протокол заседания Центрального Исполнительного Комитета Советов Украины от 22 февраля 1918 г. *Вестник Украинской Народной Республики*. № 29. 23 февраля 1918 г., Киев. 18. Великая Октябрьская Социалистическая революция на Украине: февраль 1917 – апрель 1918: сборник документов и материалов в трех томах. Т. 3: Борьба за распространение и упрочнение советской власти на Украине: декабрь 1917 – апрель 1918. Киев: Государственное издательство политической литературы УССР, 1957. С. 324. 19. Макачук А. В. Знач. праця. 20. Див.: Дорошко М. Більшовицький окупаційний режим в Україні: міф чи реальність? *Проблеми історії України: факти, судження, пошуки*. 2007. № 17. С. 102–114; Дорошко М. Окупація радянською Росією Наддніпрянської України в 1917–1920 роках. Як це було. *Україна XX століття: куль-*

тура, ідеологія, політика. 2015. Вип. 20. С. 44–53. **21.** Див. Єфіменко Геннадій. Визначення кордону між УСРР та РСФРР (1917–1920). *Проблеми історії України: факти, судження пошуку*. 2011. № 20. С. 135–176. **22.** Дорошко М. Проблема соборності українських земель у XX столітті. *Наукові записки ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України*. 2009. Вип. 43. С. 211–212. **23.** Собрание Указаний и Распоряжений Рабоче-Крестьянского Правительства Украины. 2-е изд. 1919. 1–30 июня. № 19. С. 275. **24.** Ленин В. И. Полное собрание сочинений. 5-е изд. Т. 39. Июнь – декабрь 1919. Москва: Политиздат, 1974. С. 334–337. **25.** Єфіменко Геннадій. Визначення кордону... С. 169.

References

1. Palamarchuk V. A. Pravovyj rezhym derzhavnoi terytorii (teoretyko-pravove doslidzhennia): dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. Nats. akad. vnutr. sprav. Kyiv, 2019. S. 42 [ukr.]. **2.** Universal Ukrainskoi Tsentralnoi Rady vid 7 (20) lystopada 1917 r. *Vistnyk Generalnoho Sekretariatu Ukrainskoi Narodnoi Respubliki*. 1917. 23 lystopada. № 2 [ukr.]. **3.** Dyv.: Vynnychenko V. Vidrozhennia natsii. Ch. 3. Viden: Dzvin, 1920. S. 201–504 [ukr.]; Verstiuk V. F. Makhnovshchyna. Selianskyi povstanskyi rukh na Ukraini (1918–1921). Kyiv: Nauk. dumka, 1991. 368 s. [ukr.]; Atoyan O. N. V konflikte s gosudarstvom. Krestyanskoe pravosoznanie v Ukraine 1917–1919 godov. Lugansk: RIO LAVD, 2003. 512 s. [rus.]; Atoyan O. N. Utopiya bezvlastiya. Krestyanskoe pravosoznanie v istoriko-pravovoj realnosti 1917–1921 godov (na primere anarho-mahnovshiny). Lugansk: RIOLGUVD im. E. A. Didorenko, 2010. 600 s. [rus.]; Kotliar Yu. V. Povstanstvo. Selianskyi rukh na Pivdni Ukrainy (1917–1925). Mykolaiv; Odesa: TOV ViD, 2003. 196 s. [ukr.]. **4.** Dyv.: Yaremchuk V. D. Ukrainka bahatopartiinist Naddniprianskoi i Zakhidnoi Ukrainy: komparatyvnyi analiz (1899–1918 rr.). Instytut im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. Kyiv, 2012. 504 s. [ukr.]; Ukrainka derzhavnist u XX stolitti: ist.-polit. analiz / V. Adamskyi [ta in.]. Kyiv: Politychna dumka, 1996. 435 s. [ukr.]. **5.** Yefimenko H. H. Radianski derzhavy v Ukraini (1917–1920). *Ukraina y ukraintsi v postimpersku dobu (1917–1939)*. Kyiv: Akadempriodyka, 2021. S. 175 [ukr.]. **6.** Stalin Y. Pro skasuvannia natsionalnykh obmezhen. Stalin Y. Tvory / per. z ros. vydannia. T. 3. Berezen–lystopad 1917 r. Kyiv: Derzhavne vydavnytstvo politychnoi literatury URSR, 1947. S. 21 [ukr.]. **7.** Sedmaya (Aprelskaya) Vserossiyskaya konferenciya RSDRP (bolshevikov); Petrogradskaya obshchegorodskaya konferenciya RSDRP (bolshevikov). April 1917 goda: Protokoly / Institut marksizma-leninizma pri CK KPSS. Moskva: Gospolitizdat, 1958. S. 227 [rus.]. **8.** Deklaraciya prav narodov Rossii. Dekrety Sovetskoj vlasti. Moskva: Politizdat, 1957. T. I. S. 39–41 [rus.]. **9.** Bosh Evgeniya. God borby. Borba za vlast na Ukraine s aprelya 1917 gody do nemeckoj okkupacii. Moskva; Leningrad: Gosudarstvennoe izdatelstvo, 1925. S. 10–11, 16 [rus.]. **10.** Tam zhe. S. 21 [rus.]. **11.** Yefimenko H. H. Utvorennia Radianskoi Ukrainy (1917–1918). *Ukraina y ukraintsi v postimpersku dobu (1917–1939)*. Kyiv: Akadempriodyka, 2021. S. 255 [ukr.]. **12.** Muzyka I. V. Derzhavnyi suverenitet USRR u 1919–1920 rr. Pravova derzhava. Shchorichnyk naukovykh prats Instytutu derzhavy i prava imeni V. M. Koretskoho NAN Ukrainy. Vypusk 34. Kyiv, 2023. S. 169 [ukr.]. **13.** Zdorov A. A. Ukrainyky Zhovten. Robitnycho-selianska revoliutsiia v Ukraini (lystopad 1917 – liutyi 1918 rr.) Monohrafiia. Odesa: Astroprynt, 2007. S. 167 [ukr.]. **14.** Tam samo. S. 96 [ukr.]. **15.** Makarchuk A. V. Pravovyj rezhym i yurydychni naslidky perebuvannia viiskovykh syl derzhav Chetvernogo soiuзу na terytorii Ukrainy u 1918 rotsi : dys. ... kand. yuryd. nauk: 12.00.01. NAN Ukrainy, In-t derzhavy i prava im. V. M. Koretskoho. Kyiv, 2013. S. 37 [ukr.]. **16.** Sbornik postanovlenij i rasporyazhenij Raboche-Krestyanskogo Pravitelstva

Ukrainskoj Narodnoj Respubliki. Taganrog, 1918. St. 77 [rus.]. **17.** Protokol zasedaniya Centralnogo Ispolnitelnogo Komiteta Sovetov Ukrainy ot 22 fevralya 1918 g. *Vestnik Ukrainskoj Narodnoj Respubliki*. № 29. 23 fevralya 1918 g., Kiev [rus.]. **18.** Velikaya Oktyabrskaya Socialisticheskaya revolyuciya na Ukraine: fevral 1917 – april 1918: sbornik dokumentov i materialov v trekh tomah. T. 3: Borba za raspostranenie i uprochnenie sovetskoj vlasti na Ukraine: dekabr 1917 – april 1918. Kiev: Gosudarstvennoe izdatelstvo politicheskoy literatury USSR, 1957. S. 324 [rus.]. **19.** Makarchuk A. V. Zaznach. pratsia. 214 ark [ukr.]. **20.** Dyv.: Doroshko M. Bilshovytskyi okupatsiyni rezhym v Ukraini: mif chy realnist? *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia, poshuky*. 2007. № 17. S. 102–114 [ukr.]; Doroshko M. Okupatsiia radianskoiu Rosiieiu Naddniprianskoi Ukrainy v 1917–1920 rokakh. Yak tse bulo. *Ukraina XX stolittia: kultura, ideolohiia, polityka*. 2015. Vyp. 20. S. 44–53 [ukr.]. **21.** Dyv. Yefimenko Hennadii. Vyznachennia kordonu mizh USRR ta RSFR (1917–1920). *Problemy istorii Ukrainy: fakty, sudzhennia poshuky*. 2011. № 20. S. 135–176 [ukr.]. **22.** Doroshko M. Problema sobornosti ukrainskykh zemel u KhKh stolitti. Naukovi zapysky IPiEND im. I. F. Kurasa NAN Ukrainy. 2009. Vyp. 43. S. 211–212 [ukr.]. **23.** Sbranie Uzakonenij i Rasporyazhenij Raboche-Krestyanskogo Pravitelstva Ukrainy. 2-e izd. 1919. 1–30 iyunya. № 19. S. 275 [rus.]. **24.** Lenin V. I. Polnoe sobranie sochinenij. 5-e izd. T. 39. Iyun – dekabr 1919. Moskva: Politizdat, 1974. S. 334–337 [rus.]. **25.** Yefimenko Hennadii. Vyznachennia kordonu... S. 169 [ukr.].

Muzyka Iryna. The legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state during the Ukrainian revolution (1917–1921)

The purpose of the study is to determine the aspects of the scientific analysis of the problem of formation and genesis of the legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state during the Ukrainian revolution of 1919–1921. The problems of the formation and genesis of the legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state during the Ukrainian revolution of 1917–1921, despite numerous publications by scientists of different times, remains hotly debated due to the coverage of mainly ideological and formal-legal aspects of the problem.

In 1917–1921, the governments of the UNR, ZUNR, the Ukrainian State of P. Skoropadskiy, the Directory, the Ukrainian Soviet State, each of which performed a legislative function, operated in parallel or alternated on the territory of Ukraine. At the same time, short-term legal regimes were established on the territory of Ukraine in 1917–1921 due to the movement of enemy armies, the formation and movement of military fronts, and the related numerous changes in the power of various state entities in separate parts of the Ukrainian state territory. Legislative acts of the governments of these states in most cases were actually effective only in a small part of the territory controlled by the armed forces of these state entities.

The formation and genesis of the legal regime of the territory of the Ukrainian Soviet state require an objective analysis and characterization of its legal status (federal unit, independent state, part of the territory of another state) at various stages of its formation; administrative-territorial organization and demarcation of borders, taking into account the presence of pseudo-state entities. This should contribute to the prevention of falsifications of history, myth-making and manipulation of facts, which are the means of the information war of the RF against Ukraine.

Key words: Ukrainian Soviet state, USSR, legal regime of the state territory, border demarcation, Ukrainian pseudo-states of 1917–1920, federation.